

Predlog uključivanja IKS u izradu propisa MGSI

Uvod

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture (MGSI) uputilo je dopis Inženjerskoj komori Srbije (IKS) sa pozivom da imenuje svoje delegate za rad na izradi zakona i podzakonskih akata iz resora MGSI. Ovaj poziv predstavlja veliku priliku da se stručna inženjerska javnost sistematski uključi u kreiranje propisa koji direktno utiču na oblast planiranja, projektovanja, izgradnje i infrastrukturnog razvoja. Trenutno se propisi često donose bez dovoljnog uvida u praktična iskustva inženjera na terenu, što dovodi do nejasnoća ili nepraktičnih rešenja. Uključivanje IKS u ovaj proces omogućilo bi da se glas struke čuje i da zakonska regulativa bude kvalitetnija, primenjivija i usklađena sa potrebama prakse. Takođe, ovakav pristup je u duhu modernih trendova transparentnosti i participacije stručne javnosti u donošenju propisa, što potvrđuju i primeri iz inostranstva.

Ciljevi inicijative

1. Formiranje radne grupe IKS-MGSI: Osnovati posebnu radnu grupu u okviru IKS koja će koordinisati učešće Komore u izradi i izmenama zakona i podzakonskih akata MGSI. Ova radna grupa treba da ima, recimo, tri delegata koji će zvanično predstavljati IKS u radnim telima MGSI, ali i širi sastav koji uključuje stručnjake iz različitih oblasti. Cilj je da radna grupa artikuliše zajedničke stavove inženjerske struke i bude glavni kanal komunikacije između IKS i Ministarstva.

2. Prikupljanje i korišćenje inženjerskih iskustava: Pokrenuti sveobuhvatnu akciju prikupljanja znanja i iskustava od svih inženjera u Srbiji (članova IKS, ali i drugih zainteresovanih), u cilju identifikovanja nedostataka i predloga za unapređenje propisa iz oblasti MGSI. Prikupljene informacije strukturirati u **bazu iskustava** – organizovanu zbirku komentara, predloga i slučajeva iz prakse – koja će služiti kao osnov za izmene postojećih zakona i izradu novih propisa. Korišćenjem savremenih alata, radna grupa će klasifikovati i analizirati te podatke kako bi se izdvojile ključne teme i formulisala konkretna rešenja.

Formiranje radne grupe IKS-MGSI

Sastav radne grupe

Radna grupa bi trebalo da bude multidisciplinarna i reprezentativna. MGSI nije naveo broj delegata IKS-a, može ih biti npr. troje – oni će biti zvanični članovi radnog tela u MGSI – ali iza njih treba da stoji širi tim stručnjaka. Predlažem sledeći sastav:

- **Delegati IKS (3 člana):** Tri iskusna inženjera koje IKS imenuje kao svoje predstavnike u radnom telu MGSI. Poželjno je da dolaze iz različitih struka relevantnih za MGSI kako bi pokrili različite zakone. Ovi delegati bi bili **veza** između MGSI i IKS – učestvovali bi na sastancima u Ministarstvu i prenosili stavove radne grupe. Predlažem da ovi članovi budu iz redova Upravnog odbora, Nadzornog odbora ili Skupštine.
- **Predstavnici matičnih sekcija IKS (6 članova):** U radnu grupu treba uključiti po jednog predstavnika relevantnih sekcija. Time se osigurava da svaka inženjerska disciplina koju zakoni dotiču ima glas u kreiranju predloga/izmena.

- **Spoljni stručnjaci ili predstavnici van IKS (3 člana):** Iako je IKS glavna inženjerska organizacija, korisno je uključiti i **ljude van IKS** koji mogu doprineti. To mogu biti predstavnici srodnih organizacija (npr. inženjerska udruženja, udruženja poslodavaca, akademska zajednica – profesori sa tehničkih fakulteta), kao i istaknuti inženjeri koji nisu članovi IKS (npr. penzionisani stručnjaci sa bogatim iskustvom ili predstavnici strukovnih udruženja). Njihovo učešće bi unelo dodatnu perspektivu i povećalo legitimitet predloga. Radna grupa može imati savetodavne članove izvan IKS koji neće biti formalni delegati ka MGSI, ali će učestvovati u internoj razradi predloga.
- **Koordinatori i administrativna podrška:** Poželjno je da radna grupa ima jednog koordinatora ili predsednika (iz redova Upravnog odbora IKS) koji će organizovati rad, zakazivati sastanke i biti glavna kontakt osoba. Takođe, obezbediti sekretara grupe (može biti neko iz stručne službe IKS) za vođenje zapisnika, praćenje zadataka i komunikaciju sa članstvom.

Ukupan broj ljudi u radnoj grupi će ovim sistemom biti 13. Važno je naći balans između operativnosti (manja grupa je efikasnija) i reprezentativnosti (da niko relevantan ne bude izostavljen). Članovi radne grupe moraju biti **kompetentni i motivisani**, sa dobrim poznavanjem propisa i spremnošću da ulože vreme u ovu aktivnost.

Nadležnosti i zadaci radne grupe

Definisanje **uloge radne grupe** je ključno kako bi svi znali šta se od njih očekuje. Ključne nadležnosti i zadaci radne grupe IKS-MGSI bili bi:

- **Učešće u izradi zakona i propisa:** Pre svega, radna grupa će aktivno učestvovati u radnim sastancima i telima koje MGSI oformi za konkretne zakone. Tri delegata IKS prenosiće stavove radne grupe na te sastanke i zagovarati rešenja koja su u interesu struke i javnog interesa. Radna grupa interno priprema materijale za delegaciju – npr. predloge amandmana, komentare na nacрте zakona, obrazloženja i sl.
- **Koordinacija prikupljanja predloga od članstva:** Radna grupa će osmisлити i sprovesti proces prikupljanja informacija od širokog kruga inženjera (detaljno opisano u narednom poglavlju). To podrazumeva kreiranje upitnika, distribuciju poziva članstvu, prikupljanje odgovora i komunikaciju sa učesnicima. Članovi radne grupe će podeliti zadatke analize pristiglih podataka po oblastima stručnosti.
- **Analiza i sinteza prikupljenih podataka:** Nakon što stignu svi predlozi i komentari od inženjera, zadatak radne grupe je da ih prouči, filtrira i sistematizuje. Treba izdvojiti glavne **tematske celine** – npr. problemi u postupku izdavanja građevinskih dozvola, nedostaci u prostornom planiranju, nejasnoće u katastru nepokretnosti, itd. Radna grupa će uz pomoć modernih alata i sopstvenog stručnog znanja grupisati slične komentare, utvrditi koji se problemi najčešće pominju i identifikovati **prioritete** za izmenu propisa.
- **Formulisanje preporuka i predloga izmena:** Na osnovu analize, radna grupa izrađuje konkretne preporuke. To može biti u formi izmena i dopuna postojećih članova zakona, predloga novih članova, ili sugestija za podzakonska akta koja nedostaju. Na primer, ako mnogo članova ukaže da je određena odredba Zakona o planiranju i izgradnji nejasna ili neprimenjiva, radna grupa bi predložila njenu izmenu uz konkretan tekst amandmana.

Takođe, ukoliko inženjeri predlože potpuno nova rešenja (npr. uvođenje digitalne baze projekata ili slično), grupa bi razradila kako to uklopiti u zakon. Ove preporuke bi bile obrazložene stručnim argumentima i, po mogućstvu, statistikama ili studijama slučaja iz prakse.

- **Povezivanje sa drugim telima i stručnjacima:** Radna grupa neće raditi izolovano – potrebno je da sarađuje i sa drugim relevantnim subjektima. To uključuje **saradnju sa organima IKS** (Upravni odbor, Nadzorni odbor, Skupština IKS) kako bi se obezbedila podrška za predloge i eventualno formalno usvajanje stavova. Takođe, treba ostvariti kontakt i sa drugim komorama ili udruženjima radi usaglašavanja stavova o preklapajućim pitanjima. Po potrebi, radna grupa može konsultovati pravne stručnjake kako bi se predlozi formulisali ispravno u pravnom smislu.
- **Praćenje i reakcija na nacрте propisa:** MGSI će vremenom plasirati nacрте novih zakona ili izmena. Radna grupa treba da uspostavi **monitoring** – da prati plan zakonodavnih aktivnosti MGSI i pravovremeno reaguje. Čim se pojavi radna verzija nekog propisa (bilo formalno na javnoj raspravi ili neformalno unutar Ministarstva), delegati IKS i radna grupa treba da krenu sa analizom tog teksta i poređenjem sa bazom iskustava koju smo prikupili. Tako će moći brzo da identifikuju da li nacрт adresira ranije uočene probleme ili treba dodatno doradivati.
- **Komunikacija sa članstvom i povratne informacije:** Vrlo bitan zadatak je i **transparentnost prema članstvu** IKS. Radna grupa treba periodično da izveštava UO IKS i šire članstvo o svom radu – npr. šta je predloženo MGSI-ju, koji su rezultati sastanaka, koje probleme su uočili itd. To može biti putem saopštenja na sajtu IKS, mejl članstvu ili kroz sekcije. Na taj način, inženjeri će imati uvid da se njihovi predlozi zaista uzimaju u obzir, što će ih motivisati za dalju saradnju.

Ukratko, radna grupa postaje **motor cele inicijative** – organizuje prikupljanje podataka, pretvara sirove inpute u osmišljene propise i obezbeđuje da inženjerski argumenti dođu do onih koji donose odluke.

Prikupljanje iskustava inženjerske struke

Da bismo kvalitetno podržali rad naših delegata i obezbedili najbolje argumentovane predloge, neophodno je osloniti se na **kolektivno znanje** struke. Predlažem da IKS sprovede široku akciju prikupljanja iskustava, stavova i predloga od što većeg broja inženjera. Ključ uspeha biće dobro osmišljen **upitnik**, efikasna distribucija i korišćenje modernih alata za obradu informacija. Izrada IKS web i mobilne aplikacije je već usvojena na nekom od prethodnih sednica UO. Ona bi se mogla koristiti u ove svrhe i bila bi idealno rešenje ali za sada moramo raditi sa onim čime trenutno raspolažemo.

Dizajn upitnika za članstvo

Umesto slobodnog pisanja komentara (što bi verovatno rezultiralo ogromnom količinom nepovezanog teksta i mnogim “glupostima” ili nebitnim opaskama), predlažem kreiranje strukturiranog upitnika. Upitnik bi trebalo da omogući inženjerima da daju svoj doprinos na fokusiran i kategorizovan način. Neke smernice za dizajn upitnika:

- **Podela po temama (kategorijama):** Upitnik bi bio podeljen prema glavnim zakonima/oblastima MGSI. Na primer, posebna sekcija pitanja za Zakon o

planiranju i izgradnji, posebna za Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima, Zakon o državnom premeru i katastru, itd., a dodatno i za druge propise MGSI koje spadaju u nadležnost ovog ministarstva. Ko god popunjava upitnik bi prvo odabrao oblast za koju daje predlog, čime se obezbeđuje **tematsko razdvajanje** odgovora.

- **Identifikacija konkretnog problema:** Za svaku oblast, pitaćemo članove da preciziraju **šta u postojećem zakonu ili praksi predstavlja problem**. To može biti otvoreno pitanje, ali uz pomoćne smernice: npr. "Navedite član zakona, podzakonski akt ili proceduru u praksi koja, po vašem iskustvu, otežava ili onemogućava efikasno obavljanje posla." Tako ih podstičemo da budu konkretni (idealno referišu broj člana zakona ili naziv propisa).
- **Opis iskustva ili posledice:** Zatim, upitnik treba da omogući opis kako se taj problem manifestuje u praksi. Tu inženjer može ukratko ispričati svoje iskustvo: npr. "Zbog te i te odredbe, moj projekat je kasnio X meseci", ili "Procedura dobijanja upotrebne dozvole je nejasna, što dovodi do različitog tumačenja u opštinama." Ovaj deo će nam dati **kontekst i težinu problema**.
- **Predlog rešenja (opciono):** Poželjno je da članovi ponude i predlog kako rešiti problem – bilo izmenom teksta zakona, bilo novim postupkom. Naravno, neće svi imati spremno rešenje, ali treba ostaviti prostor: "Vaš predlog za izmenu ili dopunu: ." Čak i ako rešenja budu u grubim crtama, koristiće radnoj grupi kao smernica.
- **Kategorije i ocenjivanje:** Kako bismo olakšali kasniju klasifikaciju, možemo uvesti nekoliko kategorijalnih pitanja. Na primer: "Tip problema:" (ponuditi opcije: administrativna procedura, tehnički propis, definicija u zakonu, nadležnost institucija, itd.), ili "Koliko često se susrećete sa ovim problemom?" (jednokratno iskustvo, često, sistemski problem). Takođe, "Ozbiljnost uticaja:" (npr. 1-5 skala gde 5 znači da problem ozbiljno koči projekte ili ugrožava kvalitet gradnje). Ova kategorizacija će pomoći da se odgovori kvantitativno analiziraju – npr. možemo filtrirati desetine sličnih odgovora koji svi spadaju u kategoriju "nejasna procedura izdavanja dozvola".
- **Opšti komentari:** Na kraju upitnika, ostaviti prostor za opšte sugestije ili mišljenja koja možda nisu pokrivena konkretnim pitanjima. Tu će neki izneti širu sliku ili ukazati na više međusobno povezanih problema. Iako želimo strukturu, ne treba potpuno isključiti slobodan komentar na kraju.
- **Anonimnost ili ne:** Treba odlučiti da li upitnik može biti anonimn. Anonimnost može ohrabriti neke da iskreno podele iskustva (posebno ako su u pitanju negativna iskustva sa institucijama). S druge strane, ako želimo mogućnost dodatnog kontakta ili pojašnjenja, možemo tražiti kontakt podatke opciono.
- **Pristupačnost:** Upitnik bi trebalo da bude elektronski (Google Forms, Microsoft Forms, ili posebna aplikacija na sajtu IKS) radi lakšeg prikupljanja i obrade. Takođe, trebalo bi ga učiniti **otvorenim ne samo za članove IKS** već i za širu inženjersku javnost u Srbiji. Možemo ga promovisati putem sajta IKS, mejlom svim članovima, ali i kroz društvene mreže, stručne forume, pa čak i uz pomoć kompanija (poslodavaca članova) da proslede svojim inženjerima. Što šira baza učesnika – to bolje. U pozivu je važno naglasiti da IKS pokreće ovu inicijativu **za dobrobit struke i društva**, kako bi se svi potencijalno zainteresovani motivisali da učestvuju.

Mehanizam prikupljanja i obrade podataka

Nakon dizajniranja, bitan je plan kako će se upitnik distribuirati, koliko dugo će prikupljanje trajati, i šta radimo sa odgovorima:

- **Distribucija i promocija:** Kao što je pomenuto, koristićemo više kanala: direktan mejling članovima IKS (Komora raspolaže kontaktima svojih članova), objava na zvaničnoj veb stranici i društvenim mrežama IKS, zatim zamoliti matične sekcije i regionalne odbore da proslede informaciju lokalno. Možda organizovati i nekoliko **kraćih sastanaka ili webinar**a gde bi se članstvu predstavila inicijativa i objasnilo kako da učestvuju – to može povećati odziv. Važno je jasno staviti do znanja rok: npr. ostaviti 3–5 nedelja za popunjavanje ankete, da bi svi stigli.
- **Praćenje odziva:** Tokom perioda popunjavanja, tim prati koliko je odgovora pristiglo i po potrebi šalje podsetnike pred istek roka. Moguće je i motivisati članove kroz sekcije – recimo, svaka matična sekcija može interno da animira svoje članove (građevinci, mašinci itd.) da se odazovu u što većem broju i podele specifične probleme iz svoje oblasti.
- **Inicijalna filtracija:** Po zatvaranju upitnika, očekujemo da ćemo dobiti verovatno stotine (možda i hiljade) odgovora, zavisno od angažmana. Prvi korak je **čišćenje podataka**: ukloniti eventualne duple odgovore, neozbiljne ili nerazumljive unose. Ako je upitnik anonimn, tu će možda biti i neozbiljnih komentara – radna grupa mora izdvojiti relevantne. Već struktura upitnika će pomoći da se nebitni odgovori svedu na minimum, ali uvek će biti onih koji upišu nešto van teme, to ćemo eliminisati.
- **Grupisanje po kategorijama:** Zahvaljujući strukturiranom formatu, moći ćemo relativno lako da grupišemo odgovore. Npr. sve što se odnosi na **Zakon o planiranju i izgradnji** izdvojićemo posebno, dalje unutar toga sve komentare koji su označeni kao "građevinska dozvola" zajedno, "legalizacija" zajedno, "tehnička dokumentacija" zajedno itd. Ovaj korak grupisanja može se obaviti kombinacijom manuelnog rada i upotrebom AI alata, o čemu više u narednom delu.
- **Analiza učestalosti i prioritizacija:** Kada imamo grupisane srodne odgovore, radna grupa će sagledati **koliko ljudi je ukazalo na isti ili sličan problem**. Ako desetine inženjera identifikuju isti član zakona kao sporan, to jasno signalizira prioritetan problem. Takođe, kroz ocene ozbiljnosti (ako smo ih prikupljali) može se kvantifikovati šta najviše koči rad na terenu. Rezultat ove analize biće recimo lista top 10 najkritičnijih problema u Zakonu o planiranju i izgradnji koje su inženjeri istakli, top 5 u zakonu o katastru, itd. Naravno, biće i dosta specifičnih predloga (koji se ne ponavljaju mnogo puta ali su inteligentna rešenja nekog uskog problema) – njih nećemo zanemariti, već ih evidentirati, ali glavni fokus za izmenu zakona biće stvari koje imaju **širi značaj**.
- **Kvalitativna analiza – detaljno čitanje:** Osim brojki, članovi radne grupe će detaljno pročitati reprezentativne odgovore iz svake kategorije. Cilj je razumeti zašto određeni propis ne valja i kako predloženo rešenje pomaže. Neki inženjeri će se potruditi da napišu konkretan predlog člana zakona – ti sadržaji su jako vredni i mogu se gotovo direktno preuzeti u naše preporuke, naravno uz proveru i doradu. Ako neko ponudi zanimljivo rešenje, radna grupa može kontaktirati tu

osobu (ako nije anoniman ili je ostavio kontakt) za dodatne informacije ili čak uključiti ga naknadno u radnu grupu kao konsultanta za tu specifičnu temu.

- **Dokumentovanje rezultata:** Sve prikupljene i analizirane podatke treba dokumentovati. Radna grupa će izraditi **izveštaj ili zbirku**: npr. "Izveštaj o prikupljenim iskustvima inženjera – problemi i predlozi za unapređenje zakona MGSi". Taj dokument može sadržati sažete nalaze (npr. opis deset najčešćih problema sa dokazima koliko puta su pomenuti, plus odabrane citate iz odgovora članova koji ilustruju slučajeve). Ovaj izveštaj internog karaktera korišće radnoj grupi za dalji rad, a može se delimično prezentovati i Upravnom odboru IKS, pa kasnije i MGSi delegatima kao argumentacija.

Korišćenje AI za analizu i klasifikaciju

S obzirom na potencijalno veliku količinu tekstualnih podataka iz upitnika, planirano je korišćenje **savremenih alata veštačke inteligencije** radi brže i efikasnije obrade:

- **Automatska klasifikacija teksta:** AI modeli (npr. modeli za obradu prirodnog jezika) mogu pomoći da se odgovori razvrstaju po temama. Nakon što definišemo ključne kategorije (kao što su dozvole, projektna dokumentacija, katastar, urbanistički planovi, itd.), moguće je uvesti sve tekstualne odgovore u AI alat koji će probati da ih automatski kategorizuje u te predefinisane klase. Ovo bi ubrzalo grupisanje, iako će svakako ljudi pregledati rezultate radi tačnosti.
- **Detekcija ključnih reči i frekvencija:** AI alati ili čak jednostavnije analize mogu izbrojati pojavljivanje određenih termina. Npr. koliko puta se pominje reč "dozvola", "projekat", "legalizacija", "korupcija", "kašnjenje" itd. Ove **statistike** daju brz uvid u to koje teme dominiraju među odgovorima. Ukoliko se neka reč/tema pojavljuje neobično često, znamo gde je žarište problema.
- **Sažimanje i izvlačenje sažetaka:** Postoje AI modeli sposobni da pročitaju veći broj tekstualnih unosa i generišu sažetak. Na primer, ako imamo 50 odgovora o građevinskoj dozvoli, možemo zamoliti alat da sažme u čemu je problem sa trenutnim sistemom građevinskih dozvola po mišljenju inženjera. To naravno treba uzeti sa rezervom i uvek proveriti sažetke, ali može pomoći radnoj grupi da brže sagleda suštinu bez čitanja svakog odgovora pojedinačno.
- **Identifikacija sentimenta i tonova:** Iako nije primarno, možemo iskoristiti AI da proceni sentiment odgovora (pozitivno, negativno, neutralno) ili da detektuje da li se radi o kritici, predlogu, pohvali (mada će većina biti kritike/predlozi za poboljšanje). Ovo može, na primer, izdvojiti one retke pozitivne komentare tipa "ova odredba je dobra, ne menjajte je", što je takođe korisna informacija – da znamo šta valja u postojećem sistemu i da to ne pokvarimo.
- **Clustering (grupisanje po sličnosti):** Bez prethodno definisanih kategorija, AI može i sam pronaći grupe sličnih tekstova (clustering algoritmi). To bi moglo otkriti neke s teme koje nismo unapred predvideli. Na primer, možda se pojavi grupa komentara vezanih za nedostatak digitalizacije procesa koja uključuje odgovore iz raznih oblasti.

Upotreba AI neće zameniti ekspertsku procenu radne grupe, već će biti **alat** da se veliki skup podataka svede na razumljivu meru. Time ćemo uštedeti vreme i obezbediti da nijedan važan šablon ili česta sugestija ne promakne pažnji. Naravno, treba voditi

računa o zaštiti podataka – ako odgovori sadrže osetljive informacije – ali pošto su to uglavnom strukovni komentari, nije problematično da se unose u alate, pogotovo ako su anonimni.

Formiranje baze znanja (baze iskustava)

Jedan od dugoročnih rezultata ove akcije biće upravo **baza iskustava inženjera** u vezi sa zakonskom regulativom. Evo kako tu bazu zamišljam i kako bi funkcionisala:

- **Struktura baze:** U suštini, baza bi bila **organizacioni i informatički** uređena zbirka svih prikupljenih predloga, komentara, kao i relevantnih dokumenata i analiza. Može se započeti jednostavno (npr. Excel tabela ili baza podataka) sa kolonama: oblast (zakon), opis problema, predloženo rešenje, učestalost (broj sličnih prijava), prioritet, status (da li je rešeno kroz izmene ili nije). Svaki red predstavlja jedan jedinstven problem ili predlog. Kasnije, ova baza može preći u ozbiljniji softverski sistem ili biti integrisana u informatički sistem IKS kroz web i mobilnu aplikaciju, ali za početak i dobro struktuirana tabela/tekstualni dokument može poslužiti.
- **Unos podataka:** Nakon obrade upitnika, radna grupa će formulisati **jedinice znanja** za bazu. Na primer, ako je 30 ljudi dalo primedbe na isti član zakona, to će u bazi biti jedan zapis koji sumira tu primedbu (uz naznaku da je 30 ljudi to reklo, možda i uz listu citata ili slučajeva). Tako ćemo imati koherentnu listu konkretnih pitanja koje treba rešavati.
- **Kategorizacija i tagovi:** Svaki zapis u bazi treba imati pripadajuće tagove ili kategorije, da bi pretraga bila laka. Kategorije se po zakonu (npr. #PlaniranjeIzgradnja, #Katastar), po potkategoriji (npr. #GrađevinskaDozvola, #UpotrebnaDozvola, #Legalizacija, #UpisObjekta), po tipu problema (#Procedura, #NejasnaOdredba, #NedostatakPropisa, #OrganizacijaInstitucija). Tako, ako sutra treba da se radi izmena pravilnika o tehničkoj dokumentaciji, možemo iz baze izvući sve što ima tag #TehničkaDokumentacija i odmah videti koje probleme su inženjeri prijavili u vezi s tim.
- **Održavanje baze:** Baza iskustava ne treba da bude jednokratni projekat. Ideja je da je **stalno ažuriramo**. To se može raditi kroz web i mobilnu aplikaciju IKS. Recimo, nakon što prođu ove izmene zakona, i dalje će IKS kroz radnu grupu ili druge kanale prikupljati nova iskustva (jer praksa se stalno menja, pojavljuju se nove prepreke). Možemo ostaviti otvoren kanal (na primer, stalni formular na sajtu IKS ili e-mail adresu) gde članovi mogu tokom vremena slati svoje probleme sa regulativom koje su uočili. Radna grupa (ili buduća komisija u IKS) te nove informacije periodično unosi u bazu. Tako će Komora imati **živu bazu znanja** o tome šta u sistemu funkcioniše a šta ne, iz ugla struke.
- **Korišćenje baze:** Primarna upotreba je, naravno, za izmenu propisa – kada radna grupa radi na nekom zakonu, baza je prvi resurs da se vide sve relevantne primedbe. Osim toga, baza može služiti i šire: npr. za edukaciju mladih inženjera (da vide tipične probleme u praksi pa da na njih obrate pažnju), ili kao input za IKS pri izradi stručnih publikacija, standarda i sl. Takođe, baza iskustava može biti adut IKS-a u komunikaciji sa vladom i javnošću: možemo pokazati da imamo argumentovano identifikovane probleme potkrepljene brojem struke koji stoje iza toga.

- **Poverljivost i dostupnost:** Treba odlučiti da li će ova baza biti interna ili javno dostupna. U početku, verovatno interna (za potrebe radne grupe i rukovodstva IKS). Kasnije, možda sumarni izveštaji iz baze mogu biti javno objavljeni – što bi pokazalo transparentnost i podiglo pritisak da se problemi reše. Svakako, pojedinačni odgovori će biti anonimizovani i sintetizovani, tako da se niko lično ne izlaže.

Ukratko, baza iskustava predstavlja **kolektivno pamćenje** struke o tome kako zakoni deluju u praksi. To je dragoceno za kontinuirano unapređenje propisa i sprečava da se isti problemi ponavljaju iz amandmana u amandman – jer ćemo imati zapisano šta nije valjalo i kako smo predložili da se popravi.

Međunarodna iskustva i primeri (online istraživanje)

Važno je napomenuti da naša inicijativa nije presedan – u razvijenim zemljama je uobičajeno da se **stručne komore i udruženja** uključuju u zakonodavni proces. Ukratko ću navesti nekoliko relevantnih primera koji mogu poslužiti kao orijentir i podrška ovom naporu:

- **Češka Republika:** Od 2015. godine profesionalne komore u Češkoj (uključujući inženjerske) **zakonski su integrisane** u proces donošenja propisa. Češka vlada je te godine izmenila svoje procedure tako da su komore postale tzv. připomínková místa – obavezni učesnici u međuresorskom procesu komentarisanja zakona. To znači da kad god se priprema nacrt zakona iz njihove oblasti, komore dobijaju nacrt, daju komentare i predloge, pa čak učestvuju i na sednicama Vladine legislativne komisije koja razmatra nacрте. Tamošnji premijer je istakao da "dobar ministar treba redovno da se sastaje sa svojim komorama, dobija od njih informacije i mišljenja, priznajući da stručne komore imaju visokokvalifikovane kadrove čiji se potencijal mora iskoristiti. Ovaj primer nam pokazuje da je **institucionalna saradnja** države i struke moguća i poželjna: i mi kroz IKS treba da težimo sličnom partnerstvu sa MGSI – formalizovanom, redovnom konsultovanju o propisima.
- **Nemačka:** U Nemačkoj su **inženjerske komore** organizovane na nivou pokrajina, sa krovnom Federalnom inženjerskom komorom (Bundesingenieurkammer – BIngK). Ta federalna komora **predstavlja interese inženjera pred saveznom vladom i parlamentom**. Konkretno, BIngK koordinira 16 pokrajinskih komora i nastupa jedinstveno prema Bundestagu, Bundesratu i ministarstvima, dajući stručna mišljenja o zakonima koji utiču na građevinarstvo, infrastrukturu, standarde itd. Oslanjanje na struku u procesu regulative doprinosi tome da su nemački propisi kvalitetni i precizni, što je i naš cilj.
- **Mađarska:** Mađarska zakonodavna procedura predviđa jaku komponentu **javnih konsultacija**. Još 2010. donet je Zakon o zakonodavstvu i poseban Zakon o pribavljanju javnog mišljenja, koji **obavezuju** vladu da svaki nacrt zakona objavi javno i omogući zainteresovanim stranama da daju komentare. Praktično, postoji centralna platforma gde se kače nacrti propisa i svako – uključujući strukovne organizacije poput inženjerske komore – može uneti svoje sugestije. Iako je učešće dobrovoljno, ovakav sistem osigurava da se glas stručne javnosti čuje, a vlada je dužna da razmotri pristigle komentare.
- **Region (Crna Gora):** Kao ilustracija s našeg govornog područja, Inženjerska komora Crne Gore je aktivno učestvovala u davanju sugestija za svoje propise.

Na primer, prilikom izrade crnogorskog Zakona o planiranju i izgradnji, Komora je pripremila detaljne primedbe i sugestije na nacrt.

Navedeni primeri potvrđuju da je **uključivanje inženjerske struke u kreiranje propisa** ne samo poželjno, već i ostvarivo. Time se unapređuje kvalitet zakona (jer ko bolje zna šta ne funkcioniše u praksi od inženjera koji po tim zakonima rade) i postiže veće prihvatanje propisa u praksi. Naša inicijativa za formiranje radne grupe i prikupljanje iskustava se oslanja na tu pozitivnu međunarodnu praksu, prilagođavajući je našim uslovima.

Očekivani rezultati i koristi

Implementacijom ove inicijative, IKS i celokupna inženjerska zajednica u Srbiji mogu očekivati niz konkretnih benefita:

- **Efikasniji i kvalitetniji propisi:** Najvažniji rezultat biće izmena zakonskih rešenja koja trenutno koče procese ili stvaraju nedoumice. Zakoni poput onog o planiranju i izgradnji biće poboljšani vrlo konkretnim izmenama proisteklim iz prakse, što će dovesti do jednostavnijih i jasnijih procedura (npr. brže dobijanje dozvola, jasnije nadležnosti, manje birokratije). Bolje propisi znače i manje pravne nesigurnosti, manje sporova i efikasniju realizaciju projekata na terenu.
- **Glas struke u procesu odlučivanja:** Kroz radnu grupu i formalno učešće u MGSI radnim telima, inženjeri će dobiti **institucionalni kanal** da utiču na odluke. To znači da se stručna argumentacija čuje na pravom mestu u pravo vreme. Dugoročno, ovo može postati ustaljena praksa – da Ministarstvo i ubuduće, za svaku inicijativu, uključi IKS kao partnera. Time se jača uloga IKS-a kao čuvara struke i javnog interesa u oblasti građevinarstva i infrastrukture.
- **Mobilizacija i jedinstvo inženjerske zajednice:** Akcija prikupljanja iskustava okupiće članstvo oko zajedničkog cilja. Mnogi inženjeri će osetiti da mogu doprineti promenama, da njihov glas vredi. To može podići moral struke i poverenje u Komoru. IKS od jednog relativno pasivnog registra licenciranih inženjera postaje **aktivni učesnik** u kreiranju politike zajedno sa članstvom. Ovo jedinstvo i svest da zajedno možemo rešavati probleme biće vredno i za druge buduće izazove.
- **Modernizacija rada IKS:** Korišćenje digitalnih alata, anketa i AI analize u ovom procesu pokazuje da IKS ide u korak s vremenom. To gradi imidž moderne organizacije koja koristi savremene metode da ostvari ciljeve. Takođe, baza znanja koju formiramo može poslužiti kao osnov za razvoj novih servisa Komore (npr. online platforme za diskusiju propisa, baze često postavljanih pitanja u primeni propisa itd.). Jednom uspostavljen, ovaj sistem prikupljanja povratnih informacija može se koristiti ne samo za zakone MGSI, već i za druge propise koji dotiču inženjere (propisi iz energetike, ekologije, itd.).
- **Usklađivanje sa EU standardima:** Mnoge izmene zakona će svakako biti potrebne i zbog usklađivanja sa regulativom Evropske unije. Kroz radnu grupu, IKS može proaktivno da prati i te zahteve i unese ih u domaće propise na način koji je smislen za našu praksu. To će olakšati tranziciju i sprečiti da nam se nameću rešenja koja nisu prilagođena, jer ćemo sami predlagati kako da implementiramo EU standarde.

Ukratko, koristi su višestruke – dobijamo bolje zakone i efikasnije poslovanje u struci, MGSI dobija kvalitetnog partnera i stručnu pomoć, inženjeri dobijaju priliku da budu **učesnici u kreiranju pravila igre**, a krajnji korisnici (investitori, građani) dobijaju transparentniji i brži sistem koji rezultira kvalitetnijim izgrađenim objektima i infrastrukturom.

Zaključak i naredni koraci

Inženjerska komora Srbije ima šansu da ovim korakom **postavi standard** participativnog kreiranja propisa u našoj zemlji. Na nama je sada da na ovu temu odgovorimo profesionalno i organizovano.

Šta konkretno treba uraditi:

1. **Odluka Upravnog odbora o formiranju radne grupe**
2. **Imenovanje članova radne grupe:** Predložiti (ili ovlastiti nadležne organe da predlože) konkretne osobe za 3 delegata i ostale članove. Možda se ne moraju danas sva imena utvrditi, ali bar kriterijumi i postupak.
3. **Izrada plana aktivnosti radne grupe:** Nakon formiranja, grupa bi trebalo odmah da napravi interni plan rada. Tu spada osmišljavanje upitnika (koje pitanja, koje kategorije – u skladu s ovde datim smernicama), zatim određivanje platforme za anketu, plan promocije ka članstvu i sl.
4. **Pokretanje ankete:** U predviđenom roku poslati upitnik članstvu.
5. **Analiza rezultata i priprema predloga:** Nakon zatvaranja ankete, radna grupa će trebati nekoliko nedelja da sve to obradi. Realno, možda dobijemo i nekoliko hiljada pojedinačnih komentara, što je ogroman posao. Treba biti realan u planu – moguće je zatražiti i pomoć dodatnih volontera iz Komore za čitanje odgovora.
6. **Prezentacija nalaza unutar IKS:** Pre nego što izađemo ka MGSI sa predlozima, možemo sazvati interni sastanak (možda predstavnici Ministarstva pozvani kao gosti) gde bi radna grupa predstavila šta je sve prikupila i koje izmene predlaže.
7. **Praćenje efekata i nastavak rada:** Nakon što se donesu izmene zakona, posao nije gotov. Treba pratiti primenu – da li su izmene zaživele kako smo očekivali, ili ima novih problema. Radna grupa (ili možda stalna komisija koju Komora formira za regulativu) može kasnije procenjivati **efekte novih propisa** i ponovo prikupljati povratne informacije od članstva. Tako se ciklus nastavlja, što vodi ka kontinuiranom poboljšavanju propisa.

Za kraj, važno je naglasiti da je ovo **dugoročan proces** – ne možemo očekivati da rešimo sve probleme preko noći, ali svakako postavljamo mehanizam koji će služiti i ubuduće. Na današnjoj diskusiji, cilj je da se svi prisutni saglase oko ove ideje, možda je dopune svojim sugestijama i da izađemo sa zajedničkim stavom da IKS kreće u ovu akciju.

U Beogradu,

13.08.2025

Aleksandar Milosavljević, dipl. geod. inž.